

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

*AUTOREM MATERIÁLU A VŠECH JEHO ČÁSTÍ, NENÍ-LI UVEDENO JINAK, JE MGR. MARKÉTA BEDNARZOVÁ. DOSTUPNÉ Z
METODICKÉHO PORTÁLU WWW.RVP.CZ, ISSN: 1802-4785, FINANCOVANÉHO Z ESF A STÁTNÍHO ROZPOČTU ČR. PROVOZOVÁNO
VÝZKUMNÝM ÚSTAVEM PEDAGOGICKÝM V PRAZE.*

PSYCHOLOGICKÁ PRÓZA

V OBDOBÍ MEZI VÁLKAMI

PSYCHOLOGICKÁ PRÓZA

- vychází z psychoanalýzy Sigmunda Freuda
- zaměření na prožívání, niterné reakce člověka, pudy a různé patologické jevy
- vykresluje duševní život postav
- čtenář zblízka nahlíží do reakcí, nálad a pocitů postav
- hlavní postavy:
 - amorální
 - nemilosrdní
 - šířící kolem sebe zlo
- příčinou jejich chování je nejčastěji pocit neštěstí nebo ukřivděnosti

EGON HOSTOVSKÝ (1902 – 1973)

- český autor židovského původu
- dvakrát emigroval
- inspiroval se díly F. M. Dostojevského
- ovlivněn expresionismem
- Cena Egona Hostovského

DÍLO

- zaměření na introvertní, uzavřené jedince
- silné pocity odcizení a odloučenosti
- postavy nedokáží řešit komunikační a sociální problémy
- pocity bezvýchodnosti a cizoty mezi lidmi

PŘÍPAD PROFESORA KÖRNERA (1932)

- hl. postavou je židovský profesor Körner, slaboch, emocionálně labilní, který tíhne k silným osobnostem
- je konfrontován se svou smrtelností (cukrovka)
- zároveň se dozvídá o poměru své ženy s lékařem
- krize – pocity odcizení, ublížení
- snaha vykonat něco výjimečného, užitečného → zoufalé gesto
- ve chvíli, kdy se dozví omyl v diagnóze, nešťastně umírá
- u Körnera se mísí svět fantazie a reality

ŽHÁŘ (1935)

- hl. hrdinou je patnáctiletý chlapec Kamil
- v rodině panují chladné poměry
- pocity osamělosti a odcizení
- Kamil touží po dívce Doře, kamarádce své sestry
- chce dokázat, že za něco stojí
- po požáru v městě píše další dva paličské dopisy
- neznámý žhář jich však využívá k vyrovnání účtů
- sestra Eliška mezitím utíká za láskou do Prahy; vrací se zklamaná
- Kamilovým přiznáním a Eliščiným návratem se však odstraňuje citový chlad v rodině

UKÁZKA

„Maminko! Eliška stojí dole!“

Dveře se divoce otevřely, průvan, zběsilé kroky na chodbě a na schodech, kam vyběhla z pokoje maminka? Utíká, žene se, jako by měla smrt v patách. V zámku tiše zaskřípěl klíč. Nic, ani slovo, ani hles. A veliký, veliký zázrak. Matka drží dceru v náručí.
(...)

Ano, cosi se zhroutilo v tomto domě. Starý řád. Cosi se vrátilo k lidem u Stříbrného holuba. Průvan to přinesl, vítr, z dalek, z nedozírných dalek. Úsměv skrze slzy. Konečně slzy!

DALŠÍ DÍLA

- **Ghetto v nich**

- židovský chlapec žije se zlomeným otcem, jemuž se snaží pomáhat

- **Dobročinný večírek**

- poválečné dílo
- nepochopení, odcizení mezi skupinou emigrantů

- **Všeobecné spiknutí**

- autobiografický román o emigrantovi v New Yorku, který rekapituluje svůj život a uvědomuje si stesk po domově

JAROSLAV HAVLÍČEK (1896 – 1943)

- český prozaik
- bojoval ve válce
- pracoval jako úředník

DÍLO

- naturalistické prvky
- vyprávění je až strohé, chladnokrevné
- postavy jsou degenerované – nemocí či mentálně
- zobrazeno maloměstské prostředí

PETROLEJOVÉ LAMPY (1944)

- původně vydáno jako **Vyprahlé touhy** (1935)
- hl. hrdinkou je dívka Štěpánka, která neodpovídá dobovým představám ideální ženy
- touží po rodině a dětech, ale muži o ni nemají zájem
- vezme si tedy bratrance Pavla → ten si ji bere jen pro bohaté věno
- Štěpánka až pak zjišťuje, že Pavel trpí syfilis a pije
- manželství je nešťastné, nemoc způsobuje Pavlovo pomatení, tyranizuje Štěpánku
- později umírá a Štěpánka se snaží znova začít žít
- poukázáno na determinaci života

NEVIDITELNÝ (1937)

- sobecký a vypočítavý Petr se snaží získat jmění a postavení přiznáním do rodiny Hajnů
- rodina je postižena dědičným šílenstvím
- Petrovy plány kazí strýc Cyril, šílený / retardovaný jedinec, který je přesvědčen o své neviditelnosti
- u Soni, Petrovy manželky, se po porodu začne také projevovat psychická nemoc, je posedlá Cyrilem, o němž tvrdí, že je otcem dítěte
- Petr využívá Soniných sebevražedných tendencí, aby mu zůstal syn – i u něho se však po onemocnění projevuje mentální retardace
- střet dvou stran: chladná vypočítavost / fantasmagorie

UKÁZKA

Chodili jsme pak dlouho po ochozu kolem a kolem. Mluvil jsem polohlasem, ač jsme byli nahoře sami. Vykládal jsem jí, že se stalo něco, co jsem si nepřál – a vůbec, mluvil jsem velmi zmateně. Zmatenost se dobře snáší s roztodivným stavem zamilovanosti. Na vše mi přikyvovala, vše ji oblažovalo, byla nesmírně šťastna touto první sérií hubiček. (...)

Líbali jsme se znova, a tu jsem vzplanul a jal se jí vyhrožovati, že jestliže mě přestane mít ráda, nevím, co udělám! A abych dokázal svou zuřivost, chopil jsem ji (...) a nadnesl ji přes zábradlí nad propast. Byl to strašlivý vtip a mohl se mi nevyplatiti, kdyby mě byl někdo zdola pozoroval, měl však velkolepý výsledek.

DALŠÍ DÍLA

- **Helimadoe**

- název sestaven z jmen pěti dcer venkovského lékaře, který vede život svůj i svých dcer podivným způsobem
- příběh je zachycen z pohledu mladého chlapce

- **Ta třetí**

- příběh slabošského úředníka Jiřího, který se nedokáže rozhodnout pro dívku a nakonec volí smrt

VÁCLAV ŘEZÁČ (1901 – 1956)

- vlastním jménem Václav Voňavka
- od 20. let se věnuje literatuře
- pracoval jako redaktor, později dramaturg, také byl ředitelem nakladatelství
- politicky angažovaný → přizpůsobení ideologickým požadavkům komunistické strany

DÍLO

- rozporuplnost lidské psychiky
- poukazuje na příčiny i důsledky jejich chování
- analýza „temných sil“, které se v člověku objevují

ČERNÉ SVĚTLO (1940)

- hl. hrdinou je intrikán a slaboch Karel Kukla
- kvůli pocitu méněcennosti využívá lstí a pokrytectví, aby získal, co chce
- příčinou jeho chování je zážitek z dětství, kdy řezník krutým způsobem zabil potkana
- svými intrikami, podlým a kalkulovaným chováním rozvrací rodinu a překazí vztah své sestřenice Markéty, do které je zamilovaný
- po pokusu o sebevraždu, kterou se chce vyhnout zodpovědnosti, skončí s dřevěnou nohou
- analýza zla v mladém člověku

UKÁZKA

Viděl jsem střeva, deroucí se ze zvířete horem i dolem, cítil jsem odporný puch, který z něho vystupoval. Zrada mého jediného přítele ze světa dospělých, dobrého obra mé skutečnosti i mých snů, úděsná převaha jeho síly, která mě jindy hýčkala, a nyní mnou cloumala a ohrožovala mě, hrůza, aby to hnusné, več se proměnilo zvíře, jež jsem si zamiloval a pro něž jsem chtěl bojovat, se mne nedotklo; čeho více bylo ještě třeba, aby se zřítilo na můj cit a na mé vytřeštěné vnímání?

Omdlel jsem.

SVĚDEK (1942)

- Emanuel Kvis je nemocný, starý muž trpící pocitem méněcennosti se zvláštní zálibou – sbírá lidské příběhy včetně lidských slabostí
- díky tomu dokáže využívat lidi a probouzet v nich temné stránky, pokušení a vášně
- nikdo z nich však nespáchá žádný zločin – zlo je poraženo láskou mladých lidí
- symbolicky vyjádřena víra v porážku nacistů

UKÁZKA

- *Váš pan bratr hraje rád karty.*

Statkář zatne pěsti a vypadá, jako by chtěl udeřit do stolu a zařvat. Ale přikrčí se a řekne chraptivě:

- *Hraje proto, aby mě dráždil.*

- *Proč by vás chtěl dráždit? Máte přece svou vůli a děláte jistě, co sám chcete.*

- *Ví, že jsem se zařekl, že nikdy nebudu hrát, a chce mě vyprovokovat.*

Emanuel Kvis se nakloní dopředu, zamžiká očima a pak je široce otevře. Ach, ty jeho oči, takoví proradní jezevčíci, neslídí a nečenichají jenom po tváři, nýbrž hrabou si nory v očích druhého, chtějí dovnitř, až na dno, kde sedí kořist, schoulena a vrčíc smrtelným strachem.

ROHRANÍ (1944)

- román o vzniku románu
- příběh o spisovateli Jindrovi Austovi, který je posedlý svým námětem a literární postavou Habou
- při vytváření svého díla je ovlivňován sám sebou a svým životem, zároveň jej postava Haby ovlivňuje tím, jak poznává sám sebe
- dvě dějové roviny:
 - spisovatelovy životní osudy
 - fiktivní příběhy Haby

UKÁZKA

Nyní, když jsem se pro tuto chvíli vzdal úmyslu psát, mohli jsme se my dva blíže seznámit. Poněkud jednostranné seznámení, napadlo mě, neboť Haba bude vždy projevovat lhostejnost k mé osobě i všemu, co s ní souvisí. Podivnější o to, že mezi námi leží stěna, oddělující skutečnost od představy.

DALŠÍ DÍLA

- **Větrná setba**
 - autorova prvotina
 - autobiografická zpověď o generaci ovlivněné válkou
- **Poplach v Kovářské uličce**
 - dětská próza
- **Kluci, hurá za ním**
 - dětská próza
- **Nástup**
 - budovatelský román
- **Bitva**
 - budovatelský román

JARMILA GLAZAROVÁ (1901 – 1977)

- spisovatelka, novinářka
- vlastním jménem Podivínská
- v 15 letech ztratila rodiče, poté absolvovala tzv. hospodyňskou školu, poté se vdala za staršího muže
- později se ztotožnila s novou ideologií a aktivně se účastnila politických procesů

DÍLO

- autobiografické prvky
- touha po harmonii v lidských vztazích, důvěra v lásku
- vykreslení lidských povah
- hrdinky románů jsou ženy, které usilují o lásku

ROKY V KRUHU (1936)

- vzpomínkový román
- založeno na autorčiných zážitcích z dvanáctiletého manželství se starším mužem, lékařem
- manželství bylo šťastné
- do díla se také promítají zvyky lidí na malém městě ve Slezsku

VLČÍ JÁMA (1938)

- román o milostném trojúhelníku
- manželství Kláry, bohaté, ale tyranské a sobecké ženy, a mladšího Roberta, milého veterináře
- jejich život je narušen přijetím schovanky Jany – Robert s Janou se do sebe zamilují
- ačkoli Klára svým chováním vše maří, je despotická a nesnášenlivá, Robert je rozhodnut, že svou ženu neopustí
- Robert umírá na srdeční onemocnění, ve stejný den umírá i Klára
- Jana nachází útočiště u laskavého lékaře

UKÁZKA

„Říkáš tím, že jsem stará?!“

„Dobrý bože! Kláro, nech dětinství a vezmi rozum do hrsti. Stará budeš, až budeš mít devadesát let. Dej se nejdřív vyšetřit lékařem, dej si potvrdit to, co ti říkám, a nedělej ukvapené a zlé závěry.“

„Jsem nemocná a jsem stará. Je dobře. Bude na čase udělat pořádek ve věcech. Ty víš, jak smýšlím o tvých příbuzných, za které ovšem nemůžeš, ale –“

Otčím uchopí tetu za ruce. „Vzpamatuj se, děvče! Podívej se mi do očí. Nejsi nemocná, neboj se, netrap se. Pro tvůj vlastní klid chci, abys promluvila s doktorem.“

ADVENT (1939)

- román baladického typu, odehrává se na samotě v Beskydech, kam si starší gazda Jura přivádí mladou ženu Františku se synem Metudem
- Františka se za Juru vdala, aby měl Metud otce (jeho skutečný otec zemřel, s Františkou nebyli sezdáni)
- Jura však svou ženou opovrhne, udržuje milostný vztah se služkou Rozinou, trápí i Metuda, který utíká
- Františka chlapce hledá, v seníku však narazí na Juru s Rozinou, ve vzteku po nich hodí lampu a způsobí požár, kde milenci uhoří; se pak synem uteče
- retrospektiva – děj se odehrává během jediné noci
- neútěšná sociální situace svobodné matky

POUŽITÉ ZDROJE

Literatura pro 3. ročník středních škol – učebnice. Brno: Didaktis, 2009.

PROKOP, Vladimír. *Přehled české literatury 20. století.* Sokolov: O.K. – Soft, 2004.

HOSTOVSKÝ, Egon. *Žhář.* Praha: Československý spisovatel, 1968.

GLAZAROVÁ, Jarmila. *Vlčí jáma.* Praha: Československý spisovatel, 1981.

ŘEZÁČ, Václav. *Rozhraní.* Praha: Československý spisovatel, 1973.

ŘEZÁČ, Václav. *Svědék.* Praha: Československý spisovatel, 1964.

POUŽITÉ ZDROJE

ŘEZÁČ, Václav. *Černé světlo*. Praha: Československý spisovatel, 1958.

HAVLÍČEK, Jaroslav. *Neviditelný*. Praha: Československý spisovatel, 1979.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Egon_Hostovsk%C3%BD